

Nr 7

Utlåtande i anledning av väckt motion om vidgad svensk frimärksutgivning.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II: 176 av herr *Rimmerfors* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t förordar en undersökning av förutsättningarna för en utvidgad svensk frimärksutgivning, med större variation i fråga om såväl bildmotiv som trycktekniskt utförande, i syfte att via den filatelistiska marknaden öka postverkets inkomster och i icke mindre grad bidra till svensk turistpropaganda och ökad kännedom om Sverige i utlandet.

I motionen erinras om att riksdagens revisorer i sin berättelse vid 1956 års granskning berört också frimärksutgivningen och anfört bl. a. att det belopp, med vilket den s. k. filatelién bidrar till täckande av kostnaderna för frimärksutgivningen, av olika skäl icke låter sig exakt beräknas, samt vidare uttalat:

Inkomsterna vid generalpoststyrelsens frankoteckenexpedition, genom vilken den övervägande delen av beloppet från filatelistiska kretsar torde inflyta, har emellertid varit i oavslutligt stigande och uppgick år 1955 till närmare en och en halv miljon kronor. Härtill kommer värdet av de märken, som uppköps vid postanstalterna men sedermera på grund av samlarintresse icke kommer till användning för frankering.

Efter att ha understrukt att utgivningen av nya frimärken givetvis bör ske med en viss återhållsamhet säger sig revisorerna vilja ifrågasätta, om icke utrymme finnes för en viss ytterligare variation i fråga om frimärkenas motiv och kanske än mer i fråga om valörer, utan att utgivningen därför skulle kunna betraktas som alltför riklig. En utgivning, som hölle åtminstone jämna steg med förhållandena i de nordiska gränsländerna, syntes därför böra eftersträvas. Samtidigt härmed torde möjligheterna att vid sidan av stålgravyr-förfarandet i begränsad utsträckning använda en litografisk framställningsmetod böra prövas.

I yttrande över revisorernas berättelse hade generalpoststyrelsen bemött vissa av revisorernas synpunkter, varvid styrelsen beträffande utförandet framhållit, att framställning i fotogravyr visserligen bleve billigare än i stålstick men att kvalitetsskillnaden bleve påtaglig och att stålsticket dessutom vore ett ojämförligt bättre skydd mot förfalskningar. Vad angår ökade inkomster genom filatelién uttalade styrelsen såsom sin principiella mening.

att vid frimärkstillverkningen hänsyn icke borde tagas till huruvida större eller mindre inkomster kunde påräknas av rent filatelistisk försäljning.

Motionären påpekar att det tidigare emellanåt ifrågasatts att det svenska postverket skulle, i likhet med ett stort antal andra länders postförvaltningar, i turist- och merkantilt intresse tillhandahålla frimärken med bilder av landskap, städer och byggnader. Längre motsatte sig postverket varje form av tillmötesgående på den punkten. Numera har dock vissa avsteg gjorts, främst genom brevkort med vyer från olika delar av landet. Jubileums- och minnesfrimärken har utkommit i växande antal och vunnit utomordentlig uppskattning.

Vidare ifrågasattes om icke frågan om en utvidgad frimärksutgivning borde prövas på nytt. Om det svenska postverket hade tillgång till flerfärgstryck, skulle vi kanske en dag kunna göra vårt land känt i världen genom en rad förnämliga bilder också från svensk natur. En utvidgning av det svenska frimärksutgivandet skulle inte minst leda till ökade möjligheter till svensk turistpropaganda i utlandet.

En tävling om de bästa förslagen till nya svenska frimärken borde anordnas för svenska konstnärer. Denna tävling kunde lämpligen göras permanent, så att alla konstnärer, som ville delta i tävlingen, hade att inlämna sina bidrag före ett visst datum varje år.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från *generalpoststyrelsen*, *Svenska turisttrafikförbundet* och *Sveriges Filatelist-Förbund*.

Generalpoststyrelsen framhåller att de frimärken som utges i Sverige kan indelas i två stora huvudgrupper dels mer eller mindre permanenta märken, avsedda att tillgodose det stående behovet av frimärken, dels ock jubileums- eller minnesfrimärken avsedda att hufvästa minnet av någon viss person eller händelse. Till den första gruppen hänförliga så att säga ordinarie frimärkena har normalt en lång löptid. Upplagorna är icke i förväg begränsade till något visst antal utan nytryckning sker alltefter behovet av ytterligare märken. Ändring av märkenas utseende göres förhållandevis sällan, huvudsakligen i samband med portojusteringar.

Jubileums- och minnesfrimärken däremot brukar tryckas i en upplaga, vilken visserligen icke är på förhand bestämd men som ändock blir begränsad genom den förhållandevis korta cirkulationstiden för dessa märken, i allmänhet sex månader. De ersätter icke de ordinarie frimärkena utan cirkulerar parallellt med dessa.

Den takt i vilken jubileums- och minnesfrimärken utges är beroende av flera omständigheter. Redan framställningssättet kan såsom fallet är i Sverige verka begränsande i fråga om antalet emissioner. Svenska postverkets önskemål om kvalitet i fråga om ämnesval verkar även återhållande. Viss

hänsyn tages även till att antalet på en gång cirkulerande frimärkssorter icke bör vara alltför stort, närmast med tanke på kassatjänsten.

Svenska postverkets utgivning av jubileums- och minnesfrimärken har hittills varit begränsad till maximum fem olika jubileums- och minnesfrimärken per år. Gravyravdelningens och frimärkstryckeriets kapacitet har nämligen icke medgivit flera emissioner. Oftast har antalet emissioner av olika orsaker blivit mindre. År 1959 utgavs dock fem olika jubileums- och minnesfrimärken. Antalet år 1960 beräknas bli detsamma. Om postverket emellertid anställde flera gravörer och även ökade frimärkstryckeriets kapacitet, skulle givetvis antalet emissioner per år kunna stegas.

Vidare hävdar styrelsen att beträffande tråkigheten och fantasilösheten synes det förhålla sig så, att detta tillmäle endast framföres av vårt lands egna medborgare. Det synes ha blivit ett slentrianmässigt talesätt, som då och då upptages till diskussion. I utländsk press och litteratur synes de svenska frimärkenas utformning åtnjuta stor aktning.

Postverkets frimärksutgivning sker omsorgsfullt och metodiskt med sikte på kvalitet i fråga om ämnesval, frimärksbild och tekniskt utförande. Generalpoststyrelsen har för ändamålet till sitt förfogande två rådgivande institutioner, i vilka ingår särskilt tillkallade experter med vidsynt och aktningvärd sakkunskap.

Det ena organet benämnes programrådet och har till uppgift dels att medverka vid prövningen av till generalpoststyrelsen sporadiskt inkommande framställningar om jubileums- och minnesfrimärken, dels ock att medverka till en allsidig långtidsprogrammering av frimärksutgivningen. Genom denna programmering torde de flesta områden av betydelse inom det svenska samhället komma att bli representerade vid frimärksutgivningen.

Det andra rådgivande organet benämnes konstrådet.

Styrelsen påpekar att genomförandet av programmet för frimärksutgivningen under ett visst år förberedes under de båda närmaste åren dessförinnan. Därvid tillgår regelmässigt så, att de båda konstnärliga rådgivarna föreslår lämpliga framstående svenska konstnärer till att avgiva motivförslag till blivande, av generalpoststyrelsen beslutade frimärksutgåvor. Oftast inbjudes två eller tre konstnärer. Reellt innebär detta en tävlan dem emellan. Det förekommer emellertid även att tävlingar av större format anordnas. Sedan motivförslagen inkommit till generalpoststyrelsen, bistår de konstnärliga experterna åter styrelsen med råd i fråga om motiv till de blivande frimärkena. Även vid val av färg till märkena lämnar de styrelsen värdefull hjälp. Vad det tekniska utförandet beträffar står såväl graveringen av frimärksbilderna som tryckningen av märkena på hög nivå.

Ämnesvalet, dit även landskapsmotiv och bilder av märkliga byggnader m. m. hör, skall närmare prövas av postverkets programråd för frimärksutgivning. Postverket har redan länge uppmärksammat följt utvecklingen på

det tryckeritekniska området i vad den avser flerfärgstryck. Det är avsett att denna fråga skall behandlas av postverkets båda rådgivande organ.

För det svenska postverket är icke enbart postala skäl avgörande för antalet frimärksemissioner. I fråga om jubileums- och minnesfrimärken krävs sålunda i första hand ett värdigt ämne för den uppmärksamhet som en frimärksutgåva innebär. Man kan icke bortse ifrån frimärkssamlarna, vilkas antal är ständigt stigande, men det vore otillbörligt om postverket ockrade på filatelisternas samlarintresse. Det finns även anledning befara, att en ökning av frimärksutgivningen skulle visa sig affärsmässigt föga lönande. Dessutom framgår av generalpoststyrelsens yttrande till riksdagen år 1957, att det i filatelistkretsar icke finns något intresse för en ökning av postverkets frimärksutgåvor.

Det av svenska postverket tillämpade förfarandet med relativt fåtaliga frimärksemissioner per år ger ett gott ekonomiskt resultat. Försäljningssiffrorna vid postverkets filateliavdelning visar sålunda en anseelig ökning under de senaste åren. År 1955 försåldes obegagnade frimärken m. m. för sammanlagt cirka 1,5 miljoner kronor. År 1959 var motsvarande siffra cirka 2,8 miljoner kronor.

Sammanfattningsvis anför generalpoststyrelsen, att Sverige internationellt har ett mycket gott anseende på frimärksmarknaden både i fråga om motivval och tekniskt utförande ävensom att postverket trots eller kanske snarare tack vare relativt fåtaliga emissioner av jubileums- och minnesfrimärken tillföres betydande inkomster från den filatelistiska marknaden.

Styrelsen hemställer, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd.

Svenska turisttrafikförbundet anför, att man inom den svenska turistnäringsringen är angelägen att frimärken av det slag, som omnämnes i motionen, utgives och ansluter sig oreserverat till de däri framförda synpunkterna. Förbundet anser, att en utvidgad svensk frimärksutgivning med större variation i motiv och färg skulle kunna bli ett verksamt komplement till den upplysningsverksamhet om Sverige i utlandet, som för närvarande bedrivs.

Sveriges Filatelist-Förbund erinrar om att frimärkssamlandet är en hobby som utövas efter högst individuella linjer. En form därav kan lägga tonvikten på äldre emissioner av märken, en annan uteslutande på moderna märken. I vissa fall samlas visst land eller vissa länder, i andra fall finner man det gemensamma hos märkena i motivvalet eller anledningen till frimärkets utgivande. Dessa förhållanden medför, att den form av frimärksutgivning, som för den ene samlaren ter sig idealisk, av den andre kan betraktas såsom helt misslyckad. Förbundet finner sig med hänsyn härtill icke vilja göra något försök till avvägning mellan den svenska frimärksutgivningen och den som förekommer på andra håll men anför i detta sammanhang:

Här bör dock inskjutas en väsentlig reservation. Motionären omnämner vissa asiatiska och afrikanska stater, som de senaste åren »berikat» frimärks-

marknaden med verkligt attraktiva serier med representativa bilder från resp. lands flora och fauna etc. Det förhåller sig tyvärr så att vissa av dessa frimärksserier har föga med frimärkets ursprungliga uppgift — att vara ett frankotecken — att göra. I vissa fall läggs såväl tillverkning som försäljning av dessa serier i händerna på utländska företag, som har endast ett mål för ögonen, nämligen att tillföra sig själv och, i viss mån, även sina uppdragsgivare största möjliga profit på frimärkssamlarnas bekostnad. Förbundet vågar förutsätta, att motionären, om han ägt kännedom om dessa affärsmetoder, icke skolat framhålla denna frimärksutgivning såsom något föredömligt.

Förbundet säger sig taga bestämt avstånd från en frimärksutgivning, som inriktas på att »via den filatelistiska marknaden» tillföra postverket ökade inkomster, och delar i denna del helt den uppfattning åt vilken kungl. generalpoststyrelsen givit uttryck i sitt utlåtande över statsrevisorernas i motionen återgivna uttalande av 1956, nämligen att vid frimärkstillverkningen hänsyn icke bör tagas till huruvida större eller mindre inkomster kan påräknas av rent filatelistisk försäljning. Förbundet anför avslutningsvis:

Om förbundet sålunda underkänner nu nämnda motiv för ökad eller ändrad frimärksutgivning, är därmed icke sagt att icke en översyn av den nuvarande utgivningen kunde vara välmotiverad. Även om man uppskattar postverkets nuvarande sobra och strikta stil i fråga om frimärksutgivning, synes dock icke vara ur vägen att nya möjligheter prövas i fråga om frimärksutgivningen. Förbundet vill därför för egen del tillstyrka en sådan undersökning — som då bör vara helt förutsättningslös och icke exempelvis inställd på att via filatelisten tillföra postverket ytterligare inkomster. Förbundet vill också uttala det önskemålet, att vid en sådan undersökning kontakt tages även med kunniga och erfarna filatelister. Det är förbundets övertygelse, att en samverkan med filatelister vid en sådan undersökning kan komma att tillgodoföra undersökningen betydande erfarenheter och uppslag.

Utskottet

I motionen åberopas bl. a. ett av statsrevisorerna i berättelsen över 1956 års granskning angående statsverket gjort uttalande angående frimärksutgivningen. Revisorerna ville med hänsyn till att statsverkets inkomster härigenom kunde ökas bl. a. ifrågasätta om icke utrymme finnes för en viss ytterligare variation i fråga om frimärkenas motiv och kanske än mer i fråga om valörer. Man borde eftersträva en utgivning som hölle åtminstone jämna steg med de nordiska grannländernas och möjligheterna att vid sidan av stålgravryrförfarandet använda en litografisk framställningsmetod borde prövas.

I yttrande över revisorernas berättelse i förevarande del framhöll generalpoststyrelsen bl. a. att stålgravryrförfarandet vore att föredraga av tekniska skäl och med hänsyn till den högre kvalitet som erhöles genom detta förfarande. Beträffande antalet utgivna olika märken påvisade styrelsen att Sverige åren 1951—1955 utgivit ett större antal märken än något annat nordiskt land utom Finland. Styrelsen uttalade även den principiella uppfattningen att vid frimärkstillverkning hänsyn icke borde tagas till möjligheten av större eller mindre inkomster av rent filatelistisk försäljning.

Uppfattningarna om den svenska frimärksutgivningen synes vara avsevärt divergerande i olika hänseenden. I den allmänna debatten i frågan har från olika håll framförts kritik av bl. a. motiv- och färgval, den konstnärliga utformningen har icke ansetts tillfredsställande och större variationsrikedom har efterlysts. Å andra sidan har hävdats att utgivningen i allt väsentligt står på en hög nivå och icke i något avseende är underlägsen standarden i andra länder. Ävenså synes delade meningar råda om frimärksutgivningens betydelse såsom turistreklam o. d. Vad beträffar möjligheterna att genom filatelistisk försäljning tillföra statsverket ökade inkomster förekommer bl. a. den invändningen, att en riklig utgivning av frimärken kan motverka detta syfte.

Utskottet anser för egen del tillrådligt med försiktighet i bedömningen av föreliggande frågor, då omdömena om den konstnärliga utformningen av märkena, färg- och motivval m. m. i avsevärd utsträckning måste bygga på subjektiva estetiska värderingar och då några säkra grunder icke finns för en uppskattning av eventuella ekonomiska fördelar med en ökad utgivning av märken. Utskottet vill därför begränsa sig till det principiella uttalandet att planeringen av frimärksutgivningen bör grundas på en avvägning, som tager skäligen hänsyn såväl till frimärkets egentliga funktion såsom kvitto på en erlagd avgift som till önskemålen om en estetiskt tilltalande utformning av märkena. Generalpoststyrelsen har för planeringsarbetet vid sin sida två expertorgan, konstrådet och programrådet. I konstrådet ingår som konstnärliga rådgivare representanter för Konstakademien och Nationalmuseum. Programrådet har till uppgift att delta vid prövningen av frågor om jubileums- och minnesfrimärken och vid uppgörandet av ett allsidigt långtidsprogram för utgivningen. Genom detta program avses de flesta områden av betydelse inom samhället bli representerade vid frimärksutgivningen. Programrådet har helt nyligen trätt i verksamhet och utskottet anser det värdefullt att ett nytt organ för planeringsarbetet sålunda tillkommit.

Utskottet finner icke uteslutet att de av motionären anförda synpunkterna kan vara av värde som impulser för den framtida frimärksutgivningen och förutsätter att synpunkterna uppmärksammas av generalpoststyrelsen och dess rådgivande organ.

Under hänvisning till det ovan anförda får utskottet hemställa,
att motion II: 176 icke må föranleda någon riksdagens
åtgärd.

Stockholm den 8 mars 1960

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Persson, Johan, Jonasson, Sörlin Hansson, Gustaf Henry, Larsson, Lars, Danmans, Hellebladh, Johansson, Tage, fru Hamrin-Thorell och herr Olsson, Ernst;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Engkvist, Dickson, Königson, Ekström i Björkvik, Björkänge, Svensson i Krokstorp, Nelander och Svensson i Kungälv.